

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИМИ ПРИГОДАМИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Галай А. Ю., Лісниченко Д. В.

У статті аналізуються окремі аспекти кваліфікації та методики розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами.

Визначено що забезпечення безпеки дорожнього руху та належної експлуатації транспортних засобів потребує не лише комплексного правового регулювання, а й постійного вдосконалення методів та методик розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ДТП, з урахуванням специфіки кожного конкретного випадку.

Зазначено що з огляду на унікальність механізму кожної ДТП, створення єдиного універсального підходу до розслідування кримінальних проваджень зазначеної категорії є неможливим.

Наголошено що в українських містах стрімко зростає популярність електросамокатів, моноколів та гіроскутерів як альтернативного виду транспорту, проте Правила дорожнього руху України не містять жодних чітких норм, що регулюють рух цих транспортних засобів та статус їхніх водіїв.

Також зазначено, що в зв'язку з війною, що точиться в Україні, дедалі частіше мають місце дорожньо-транспортні пригоди за участю військової техніки.

Зазначено що аналіз слідчої практики свідчить, що слідчий огляд, допит осіб, освідування та слідчий експеримент виступають типовими слідчими (розшуковими) діями та основними засобами доказування в кримінальних провадженнях щодо дорожньо-транспортних пригод.

Доведено що надзвичайно важливим і інформативним в цьому аспекті є огляд місця вчинення дорожньо-транспортної події.

Наголошено, що ретельне й глибоке вивчення місця події та фіксація отриманих доказів відіграють фундаментальну роль у плануванні подальшого розслідування та формуванні чіткої моделі доказування.

Відзначено надзвичайну актуальність питання залучення до огляду місця події не тільки спеціаліста криміналіста, але і особу яка володіє спеціальними

знаннями саме що стосується транспортних засобів віднесених до категорії іноваційних та військової техніки.

Ключові слова: досудове розслідування, транспортний засіб, іноваційні транспортні засоби, військова техніка, огляд місця події, залучення спеціаліста, дорожньо-транспортна пригода, методика розслідування.

Halai A. Yu., Lisnichenko D. V. Specific peculiarities of pre-trial investigation of criminal proceedings related to road truck accidents in modern realities

The article analyzes certain aspects of qualifications and methods of investigating criminal offenses related to traffic accidents.

It was determined that ensuring road traffic safety and proper operation of vehicles requires not only complex legal regulation, but also constant improvement of methods and methods of investigation of criminal offenses related to road accidents, taking into account the specifics of each specific case.

It is noted that in view of the uniqueness of the mechanism of each traffic accident, the creation of a single universal approach to the investigation of criminal proceedings of the specified category is impossible.

It is emphasized that the popularity of electric scooters, unicycles and gyroscooters as an alternative form of transport is rapidly growing in Ukrainian cities, but the Traffic Rules of Ukraine do not contain any clear regulations regulating the movement of these vehicles and the status of their drivers.

It is also noted that in connection with the war in Ukraine, traffic accidents involving military equipment are occurring more and more often.

It is noted that the analysis of investigative practice shows that investigative examination, questioning of persons, investigation and investigative experiment are typical investigative (search) actions and main means of proof in criminal proceedings regarding traffic accidents.

It has been proven that the inspection of the place of the traffic accident is extremely important and informative in this aspect.

It is emphasized that a thorough and in-depth study of the scene of the incident and the recording of the obtained evidence play a fundamental role in the planning of the further investigation and the formation of a clear model of evidence.

The issue of attracting not only a specialist criminalist to the inspection of the scene of the incident, but also a person with special knowledge regarding vehicles classified as innovative and military equipment was noted as extremely urgent.

Key words: *pre-trial investigation, vehicle, innovative vehicles, military equipment, inspection of the scene of the incident, involvement of a specialist, traffic accident, investigation method.*

Постановка проблеми та її актуальність. Забезпечення безпеки дорожнього руху та належної експлуатації транспортних засобів державою виступає як один із фундаментальних елементів у системі підтримання правопорядку. Досягнення цієї мети потребує комплексного підходу, що передбачає впровадження всебічних заходів правового, організаційно-управлінського та інженерно-технічного характеру на загальнодержавному рівні.

В юридичній площині дана проблематика знаходить своє відображення у встановленні кримінальної відповідальності за широкий спектр діянь, що призводять до дорожньо-транспортних пригод (ДТП).

В свою чергу з огляду на унікальність механізму кожної ДТП, створення єдиного універсального підходу до розслідування кримінальних проваджень зазначеної категорії є неможливим.

Таким чином, забезпечення безпеки дорожнього руху та належної експлуатації транспортних засобів потребує не лише комплексного правового регулювання, а й постійного вдосконалення методів та методик розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ДТП, з урахуванням специфіки кожного конкретного випадку.

Більш того, розвиток науково-технічного прогресу ускладнює дану проблематику. В ході розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ДТП, що мали місце протягом останніх років, практичні працівники зіткнулися з викликом, який полягав у необхідності ґрунтовного вивчення механізму дорожньо-транспортних пригод за участю об'єктів, що не мали чітко визначеного правового статусу. Законодавством ці об'єкти не були віднесені до категорії

транспортних засобів, а їх експлуатація не регулювалася Правилами дорожнього руху України та іншими нормативно-правовими актами, що стосуються організації дорожнього руху. Це зумовило потребу в ретельному аналізі як вітчизняного, так і зарубіжного законодавства, а також у детальному вивченні теоретичних та практичних аспектів функціонування таких об'єктів.

Таким чином постійний розвиток технологій які використовуються при виготовленні транспортних засобів потребує як законодавчого вдосконалення правових норм, так і методичку боротьби з таким явищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науці питаннями щодо кримінально-правової кваліфікації дорожньо-транспортних подій, організації, тактики та методички розслідування, досліджувались науковцями протягом тривалого часу, та на основі різних законодавчих баз, зокрема вказаним питанням присвячували свої дослідження С.В. Данець, Г.І. Вальчишин, П.С. Луцюк, А.А. Кашканов, І.І. Колесник, П.П. Луцюк, С.І. Ольховенко, Ю.І. Осадчий, О.С. Ховпун та інші.

В той же час, як ми зазначали, технологічний розвиток, зміни законодавства, а також з урахуванням особливостей режиму воєнного стану потребують подальшого дослідження особливостей розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних з ДТП.

Мета статті полягає у аналізі особливостей розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Кількість автомобілів у світі постійно зростає. За даними Міжнародної асоціації виробників автомобілів (OICA), у 2022 році у світі було зареєстровано понад 1,4 млрд автомобілів. Це на 3% більше, ніж у 2021 році. Китай є країною з найбільшою кількістю автомобілів у світі, на його долю припадає понад 20% світового парку автомобілів. За ним слідує США, Японія та Індія.

В Україні автомобіль також є одним із найпопулярніших видів транспорту. На жаль через військову агресію росії, актуальні данні, дуже важко відслідкувати, однак за даними Державної служби статистики України, у 2021 році в Україні налічувалося близько 10 мільйонів автомобілів.

Аналіз чинного кримінального законодавства та практики його застосування дозволяє зробити висновок, що транспортний засіб володіє низкою специфічних ознак. Згідно зі ст. 286 КК України під транспортним засобом розуміються всі види

автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї та тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби. Однак слідчо-судова практика свідчить про існування суттєвих проблем [2].

Ключовим тут є поняття «механічні транспортні засоби», зміст якого розкривається у п. 1.10 Правил дорожнього руху. Відповідно до зазначеної норми, механічний транспортний засіб - це транспортний засіб, що приводиться в рух за допомогою двигуна. Цей термін охоплює трактори, самохідні машини та механізми, а також тролейбуси та транспортні засоби з електродвигуном потужністю понад 3 кВт [6].

В українських містах стрімко зростає популярність електросамокатів, моноколів та гіроскутерів як альтернативного виду транспорту. Проте, ця тенденція супроводжується й зростанням кількості ДТП за участю цих засобів пересування, деякі з яких призводять до тяжких травм. Парадоксально, але Правила дорожнього руху України не містять жодних чітких норм, що регулюють рух цих транспортних засобів та статус їхніх водіїв.

Виникає низка правових питань, які потребують термінового вирішення: Чи можна кваліфікувати електросамокат (або інший подібний електричний транспорт) як транспортний засіб, а дії його водія - як адміністративне чи кримінальне порушення ПДР? З одного боку, формально електросамокат не належить до категорії механічних транспортних засобів, адже потужність його двигуна не перевищує 3 кВт.

Однак, з іншого боку, електросамокати розвивають значну швидкість, що робить їх потенційно небезпечними учасниками дорожнього руху, як для самих водіїв, так і для інших осіб. Відсутність чіткої регламентації руху цих ТЗ створює правовий вакуум, який ускладнює розслідування ДТП та притягнення винних до відповідальності.

Проте варто відзначити, що деякі зрушення в цьому питанні є. Закон України «Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електрозарядної інфраструктури та електричних транспортних засобів» від 24.02.2023 № 2956-IX включає електросамокати та моноколеса до категорії транспортних засобів. Відповідно до статті 1 цього закону, зазначені засоби класифікуються як легкі електричні транспортні засоби та поділяються на дві категорії:

- Легкий персональний електричний транспортний засіб: має від одного колеса, електродвигун потужністю до 1000 Вт і розвиває максимальну швидкість до 25 км/год (до цієї категорії підпадають всі прокатні самокати);

- Низькошвидкісний легкий електричний транспортний засіб: має від двох коліс та може рухатися зі швидкістю 10-50 км/год (пристрої, що розвивають швидкість понад 50 км/год, не підпадають під ці категорії та розглядаються як мотоцикли) [5].

Оскільки такі транспортні засоби є доволі нестандартними учасниками дорожньо-транспортних пригод, у подібних випадках первинно здійснюється формування слідчо-судової практики, що згодом піддається теоретичному узагальненню. У контексті розслідування кримінальних проваджень щодо дорожньо-транспортних пригод саме таким чином відбувалось вивчення механізму ДТП, скоєних за допомогою інноваційних засобів пересування: спочатку формувалася слідчо-судова практика щодо таких кримінальних проваджень, потім приймалися відповідні нормативно-правові акти для врегулювання наявних прогалин, і нарешті починалося узагальнення та наукове дослідження цієї проблематики на рівні наукових робіт [4].

Також у умовах війни варто відзначити таку категорію кримінальних проваджень щодо дорожньо-транспортних пригод за участю військової техніки. У Збройних Силах України експлуатація автомобільної техніки здійснюється згідно з Наказом МО України від 12.12.2016 № 678 «Про затвердження Інструкції про порядок використання автомобільної техніки у Міністерстві оборони та Збройних Силах України» [1]. Зокрема, як свідчить судова практика, якщо військовослужбовець порушив правила водіння або експлуатації транспортної машини, яка відноситься до військової частини, його дії кваліфікують за ст. 415 КК України.

Хоча існують специфічні суб'єкти кримінальних проваджень щодо дорожньо-транспортних пригод та види транспортних засобів, аналіз слідчої практики свідчить, що слідчий огляд, допит осіб, освідування та слідчий експеримент виступають типовими слідчими (розшуковими) діями та основними засобами доказування.

Не піддається сумніву, що надзвичайно важливим і інформативним в цьому аспекті є огляд місця вчинення дорожньо-транспортної події, який проводиться у відповідності до ст. 237 КПК України «Огляд» [3].

Ретельне й глибоке вивчення місця події та фіксація отриманих доказів відіграють фундаментальну роль у плануванні подальшого розслідування та формуванні чіткої моделі доказування. Саме огляд місця події слугує джерелом базових фактичних даних, які згодом стають базисом для побудови всієї системи доказів.

Допущенні помилки чи порушення при проведенні такого огляду в подальшому дуже негативно впливають на весь процес доказування. В аспекті розслідування дорожньо-транспортних пригод за участю військової техніки є проведення огляду місця події неналежним суб'єктом, оскільки ст. 415 КК України є підслідна Державному Бюро Розслідувань, що призводить до визнання доказів не допустимим і, як наслідок, втрати усієї доказової бази, яка сформована в подальшому на основі даних зафіксованих у протоколі огляду місця події та відповідних додатках до нього.

Оскільки дорожньо-транспортні пригоди вчиненні за участю іноваційних транспортних засобів, або військової техніки є в практиці слідчих нестандартними учасниками, то надзвичайно актуальним є питання залучення до огляду місця події не тільки спеціаліста криміналіста, але і особу яка володіє спеціальними знаннями саме що стосується таких транспортних засобів. Знання спеціалістів стосовно особливостей роботи зазначених транспортних засобів є вкрай важливими, так як складений з їх врахуванням протокол огляду місця події та додатки до нього у вигляді схем та фотознімків є основним джерелом вихідних даних для проведення експертизи механізму ДТП та визначення відповідності дій учасників пригоди правилам дорожнього руху.

Висновок. Як розвиток науково-технічного прогресу, так і наявна війна яка відбувається в нашій країні, змушує підлаштовуватись до вимог часу та вдосконалювати як законодавчу базу так і методику розслідування таких видів кримінальних правопорушень, як кримінальні правопорушення пов'язанні з дорожньо-транспортними пригодами.

Кримінальні правопорушення пов'язані з дорожньо-транспортними пригодами мають свої особливості розслідування. Особливі увагу потрібно приділяти огляду місця події,

як основного джерела доказової інформації, та основним вихідним джерелом даних для подальших слідчих (розшукових) дій.

Література

1. Інструкція про порядок використання автомобільної техніки у Міністерстві оборони та Збройних Силах України: наказ МО України від 12.12.2016 р. № 678. URL: https://www.mil.gov.ua/content/gsc_orders/70_nm.doc

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-17: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>

4. Личов Д.О. Тенденції застосування електричної тяги в Україні на автомобільному транспорті. Вісник ХНТУ. №1. 2023. С.41-47.

5. Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електрозарядної інфраструктури та електричних транспортних засобів: Закон України від 24.02.2023 № 2956-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2956-20>

6. Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>

*Галай А. Ю.,
заступник директора центру,
завідувач відділення
навчально-методичної роботи
Одеського центру первинної професійної
підготовки «Академія поліції»
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

*Лісніченко Д. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
криміналістики
Одеського державного університету
внутрішніх справ*